

***Archival Science* 19, br. 1 i 2 (2019).**

Prvi broj časopisa *Archival Science* iz 2019. donosi tri izvorna znanstvena rada.

Archives as places, places as archives: doors to privilege, places of connection or hunted sarcophagi of crumbling skeletons? ("Arhivi kao mjesta, mjesta kao arhivi: Ulaz za privilegirane, mjesta povezivanja ili prebivalište sarkofaga smravljenih kostura?") naslov je rada Belinde Battley, arhivistice iz Novozelandskoga arhiva te predavačice na Sveučilištu Victoria u Aucklandu. Članak razmatra pitanje mjesta kao su-izgraditelja zapisa, specifičnoga sustava za upravljanje zapisima, ali i su-izgraditelja kolektivne memorije neke zajednice. U svjetlu novoga razumijevanja bitne uloge mjesta u svim elementima arhivskih i spisovodstvenih postupaka, autorica smatra da premještanje zapisa iz njihove izvorne sredine nastanka može uzrokovati znatnu štetu i za zajednicu i za zapise kao takve. Priznaje kako je pri početnoj razradi te ideje pala u zamku promišljanja isključivo sa stanovišta vlastite uloge kao dugogodišnje arhivistice Novozelandskoga arhiva, misleći o arhivima kao mjestima pohrane, kustodijima, fizičkim spremištima, u kojima profesionalci brinu o zapisima za opće društveno dobro. Međutim, već je postmoderni koncept tu perspektivu promijenio zaključivši kako upravo arhivisti imaju važnu ulogu u razumijevanju i interpretiranju zapisa, te ni u kojem slučaju nisu – niti mogu biti – neutralni posrednici između gradiva i korisnika. Autorica je svoju teoriju istraživala na primjeru kolektivne memorije jednoga od dugovječnih sportskih klubova pri Sveučilištu u Aucklandu (Tramping Club) kao kompleksnoga sustava sastavljenoga od mnogih elemenata vezanih uz izvorne klupske ciljeve. Battley naglašava kako su zapisi koji svjedoče o aktivnostima Kluba itekako ugrađeni u život te male (klupske) zajednice te, budući da su dostupni *in situ*, u stalnoj su korelaciji s članovima. Isto, međutim, uspoređuje sa zapisima pohranjenima u velikim državnim institucijama, simbolima povijesti privilegiranih, te se pita mogu li oni uopće postati učesnici svakodnevnoga života običnih ljudi? Naglašava kako je arhivski opis jedina poveznica od zapisa do zajednice te, ako ona do nje ne dosiže, onda su zapisi samo, kako se je slikovito izrazila, kosti u malim beskiselinskim sarkofazima. Spominje u tom kontekstu i primjer kako su upravo muzejske i arhivske ustanove na Novom Zelandu tijekom 20. stoljeća stvorile barijeru između maorskoga (izvornoga) stanovništva i njihova povijesnoga znanja, jer je ono bilo pohranjeno u institucijama koje su od njih zahtijevale znanje i pristup tzv. zapadne civilizacije, njima strane. Važnost mjesta za zapise i memoriju zajednice upozorava na potrebu i važnost inkorporiranja koncepta mjesta u arhivske i spisovodstvene modele određene zajednice, a napose o tom valja voditi brigu prilikom njihova konstantnoga razvoja. U tom smislu autorica izražava i svoje nezadovoljstvo definicijom mjesta u novom RIC (Records in context) opisnom modelu, jer je u navedenoj normi entitet *mjesto* opisan kao mjesto nastanka zapisa, a ona je mišljenja kako bi se u konceptu trebalo naći i mjesto na koje se zapis odnosi.

Drugi članak naslova *“Something that feels like a community”: The role of personal stories in building community-based participatory archives* (“Nešto što se osjeća kao zajednica: Uloga osobnih priča u osnivanju arhiva temeljenih na ideji uključive zajednice”) autorica Ane Roeshley i Jeonghyun Kim bavi se kontekstima osobnih priča skrivenih iza zapisa koje su pojedinačne osobe poklanjale arhivskim institucijama. Te su priče povijesno i vrijednosno iznimno važne jer osiguravaju širok uvid u prošlost iz perspektive konkretnih članova neke zajednice. Uz to, Roeshley i Kim naglašavaju kako su razumijevanje motivacije i osjećaja onih koji privatnim gradivom doprinose izgradnji arhiva zajednice važni i za generalno razumijevanje procesa izgradnje kolektivne memorije, tj. procesa izgradnje identiteta zajednice. Autorice su provele studiju slučaja na primjeru Massachusetts Memories Road Show, gdje su pojedinci svojim privatnim fotografijama pridonijeli arhivu zajednice. Riječ je o projektu u državi Massachusetts (SAD), organiziranom u partnerstvu lokalnih knjižnica, profesionalnih i amaterskih povijesnih društava, škola, te drugih sličnih ustanova, a osnovna je zamisao bila stvaranje repozitorija digitalnih snimaka osobnih i obiteljskih fotografija, uz koje su bilježene i videosnimke priča donatora o pojedinim fotografijama. I fotografije i videozapisi indeksirani su te uvršteni u Otvorene arhivske zbirke Knjižnice Joseph P. Healey pri Sveučilištu Massachusetts. Massachusetts Memories Road Show trenutačno broji oko 9.000 slikovnih te 1.000 audiovizualnih zapisa. Cijeli je članak u suštini posvećen istraživanju i analizi mogućnosti različitih modela kojima pojedinci ostvaruju veze sa svojom zajednicom.

Posljednji članak ovoga izdanja autora je Gustava Tanusa, trenutačno doktoranda komparativne književnosti na Sveučilištu Rio Grande do Norte (Brazil). U radu se bavi osobnim fondom brazilskoga pjesnika afričkoga podrijetla Adãoa Venture (1939.-2004.), kako bi izveo općenite zaključke oko načina na koje se manjine uklapaju u totalne narative (koji su naravno narativi većine). Arhiv pjesnika Venture tipičan je zaokruženi osobni fond, koji sadržava osobne dokumente, službenu i privatnu korespondenciju, bilješke i zapise pjesnika o raznim temama, fotografije, novinske isječke o njemu i njegovu opusu, osobnu biblioteku i sl. Fond je kreiran od dvije darovne akvizicije središnjoj knjižnici pri Sveučilištu Minas Gerais: jedne 2009., a druge 2014., posredstvom prijateljice pjesnikova brata Luane dos Santos, profesorice i znanstvene istraživačice. Brigu o pjesnikovoj ostavštini Venturin brat povjerio je upravo njoj, smatrajući da je odgovarajuća osoba koja će pronaći odgovarajuću instituciju za pohranu fonda. Druga je akvizicija bitno uvećala vrijednost fonda, jer je sadržavala rukopise objavljenih i neobjavljenih radova, elektroničku poštu kao dodatak klasičnoj korespondenciji i dodatne količine zapisa već postojećih serija iz prethodne akvizicije. U članku autor opisuje postupak pretvorbe arhiva pjesnika, nastaloga u jednoj privatnoj sredini, koji je već fizičkim izmještanjem, ali u još većoj mjeri epistemološkim “izmještanjem”, postao literarni arhiv.

Drugi je broj časopisa *Archival Science* za 2019. zapravo specijalno izdanje naslova *To go beyond: Towards a decolonial archival praxis* ("Iskoračiti: Prema dekolonizacijskoj arhivskoj praksi"), koje su uredile Jamila Ghaddar sa Sveučilišta u Torontu i Michelle Caswell s Odsjeka informacijskih studija UCLA, Los Angeles. Izdanje sadrži uvodni članak, pet izvornih znanstvenih radova i jedan pozvani članak.

Rad naslova *Toward slow archives* ("Prema polaganim arhivima") autorica Kimberly Christen i Jane Anderson prikazuje strukture, prakse i postupke prikupljanja, evidentiranja i skrbi o gradivu ondje gdje ne postoje striktno propisana arhivska postupanja usklađena s određenim arhivskim i kulturnim autoritetom. Bitna karakteristika koju autorice prepoznaju kao moment drugačijega vremenski je okvir različitih (arhivskih) postupanja, tj. potreba za usporavanjem. Usporavanje po njima stvara potreban prostor za naglašavanje načina na koje se znanje proizvodi, širi i razmjenjuje kroz niz specifičnih odnosa. Usporavanje ujedno znači i drugačije fokusiranje, pažljivo slušanje i etično djelovanje. Usporavanje također otvara mogućnost uočavanja zamršenih mreža odnosa, s naglaskom napose na suradničke postupke zaštite na bilo koji način pribilježenih informacija, postupke koji nužno ne zadiru u razne propisane i normirane strukture atribucije, pristupa, opisa, dostupnosti i sl. Christen i Anderson naglašavaju kako kolonijalno nije samo kolonijalizam, jer potonje se odnosi isključivo ili većinom na političko uređenje i odnose, a pojam se kolonijalnoga referira na ukupnu logiku, kulturu i strukturu modernoga većinskoga svjetskog sustava. U tom smislu i povijest prikupljanja arhivskih zapisa i arhivskih zbirki povijest je kolonijalizma. Autorice stoga smatraju kako je krajnje vrijeme da i arhivska (a naravno i šira društvena) zajednica počnu uzimati u obzir drugačije moduse i elemente prikupljanja znanja.

Unsettling evidence: An anticolonial archival approach / reproach to Federal Recognition ("Poremećene evidencije: Mogući antikolonijalni arhivski pristup prema postupku federalnoga priznavanja") članak je autorice Marie Montenegro. U svojem radu ona opisuje problematiku stjecanja statusa legalnoga priznanja indijanskih plemenskih naroda u SAD-u, koji zahtijeva komplicirani administrativni postupak dokumentiranoga dokazivanja raznih čimbenika njihove povijesti, rase, kulture i genealogije, a globalno je poznata činjenica kako je mnogo od tih evidencija izgubljeno, uništeno, preseljeno i nedostupno upravo životno zainteresiranim grupacijama. Autorica zaključuje kako je politika federalnoga priznavanja, koju operativno provodi Ured za federalno priznavanje (Office of Federal Acknowledgement, OFA) upravo primjer rasnih predrasuda prema identitetu Indijanaca, primjer subjektivnoga arbitriranja kad su u pitanju evidencijski standardi te protežiranja zapisa o Indijancima koji nisu indijanskoga podrijetla, nego pripadaju kolonijalnomu dobu i kolonijalnim akterima. Ukratko, sustavno se odbijaju priznati drugačiji načini i forme prijenosa informacija, memorije i sustava znanja od onih birokratskih, pravno normiranih i stručno utemeljenih na spisovodstvenim sustavima tzv. zapadne civilizacije. Montenegro također smatra

kako i arhivisti u toj, ali i drugim sličnim situacijama, mogu i moraju biti korisna i operativna pomoć, prikupljajući i evidencije koje nemaju obilježja formalnih evidencija, ali su to svakako u epistemološkom i ontološkom smislu. Pri tom svakako preporuča usku suradnju arhivista s predstavnicima navedenih zajednica. Podižući konkretnu situaciju na opću razinu, smatra kako za napredak dekolonizacije arhiva nije dovoljno “dekolonizirati arhive kolonizatora”, nego je potrebno učiniti korak dalje, zahvaćajući radnim (arhivskim) postupanjima također one vrste i načine zabilježenih znanja i informacija koje specifično pripadaju koloniziranim zajednicama. Također, dekolonizaciju vidi i u promjeni načina gledanja na postojeće zapise – bili oni kolonizatora ili koloniziranih – prikupljajući, čuvajući, obrađujući i interpretirajući ih na način koji će prvenstveno predstavljati dobrobit za zajednicu na koju se odnose, a ne za administrativne i političke ciljeve nekadašnjih kolonizatora.

Archival encounters: rethinking access and care in digital colonial archives (“Arhivski prijepori: Promišljanje o dostupnosti i očuvanju kolonijalnih digitalnih arhivskih zapisa”) rad je autorice Daniele Agostinho. Ona na primjeru digitalizacije kolonijalnih zapisa (sada Američkih) Djevičanskih otoka, koju je proveo Danski nacionalni arhiv te ju promovirao 2017., o stotoj obljetnici prodaje Danske Zapadne Indije (danas Djevičanski otoci) SAD-u, diskutira kako digitalizacija nikad nije primarno tehnički postupak, nego je postupak uvjetovan, pa potom i oblikovan, nacionalnim i rasnim imaginarijem, različitim odnosima snaga, pitanjima krivnje i nedužnosti te kolonijalnim nasljeđem, koje i dalje različito djeluje na nekad privilegirane i nekad oštećene (s pitanjem: samo nekad?) skupine. Iako je arhivska, pa i mnogo šira društvena, politička i aktivistička zajednica entuzijastično smatrala kako će upravo digitalizacija kolonijalnih arhiva biti rješenje koje će u jednakoj mjeri zadovoljiti interese i prava svih uključenih strana, to se pokazalo prilično iluzornim. Arhivske zajednice zapadne tradicije (zapravo one kolonizatorskih sila) djeluju slijedeći svoje stručne i znanstvene postulate, koji svojim konceptima nisu bliski koloniziranim zajednicama, pa je upravo njihov pristup navedenom digitaliziranom gradivu itekako upitan. Osim toga, potencijalni korisnici susreću se s još nizom tehničko-tehnološko-operativnih problema: problem nejednake digitalne infrastrukture, nedovoljnih, neodgovarajućih i inkompatibilnih metapodataka, jezične barijere, sve do ne manje bitnih epistemoloških problema. Osim toga, Agostinho problematizira i pitanje korištenja digitaliziranih zapisa u virtualnom prostoru u tzv. *afterlife* razdoblju, podsjećajući da upravo takve sadržaje često zloupotrebljavaju razne rasistički orijentirane grupe i pojedinci. Zaključuje kako su digitalizacija i stvaranje digitalnih repozitorija nedvojbeno postupci s neograničenim potencijalima, ali moraju biti osmišljeni i realizirani na način da osiguravaju stvaranje novoga znanja, koje neće koristiti samo ograničenoj zajednici.

Članak *Reading gesture: Katherine Dunham, the Dunham Technique, and the vocabulary of dance as decolonizing archival praxis* (“Čitajući geste: Katherine

Dunham, Dunham tehnika, i rječnik plesa kao dekolonizirajuća arhivska praksa”) autorice Tonije Sutherland predstavlja nam kako je životna posvećenost proučavanjima i tumačenjima plesova afričke dijaspore u SAD-u antropologinje, plesačice i koreografkinje Katherine Dunham sačuvan kroz vrijeme zahvaljujući zajedničkim nastojanjima i intervencijama arhivista, kao i ukupnoj Dunham plesnoj pedagogiji i tehnici. Katherine Dunham školovana je u Chicagu početkom 20. stoljeća kao klasična balerina u školi ruskih emigranata, jednoj od rijetkih u SAD-u koje su tada primale crkinje kao polaznice. Budući da su joj plesni mentori bili vrlo otvorena uma, ubrzo je i praktično u svojem plesu počela koristiti elemente afričkih plesova, ali postupno i teoretski istraživati važnost i ulogu te sociološke, antropološke i kulturološke elemente plesa. Zanimljiv je bio njezin zaključak nakon istraživanja plesova s područja Karipskoga otočja kako su se francuski kolonizatori puno manje miješali u lokalne kulturne izričaje, odnosno puno manje inzistirali na izgradnji vlastite kulturne dominacije nego što su to činili Englezi, čega su posljedice na određenim (danas slobodnim) otocima prisutne i danas. Ono što kod njezinih istraživanja tijekom 1935. predstavlja inovaciju činjenica je da je koristila filmski zapis kako bi zabilježila tradicionalne plesove. Nakon njezine smrti, ostavština joj je – osobito ona koja svjedoči o Dunham tehnici plesa – najvećim dijelom pohranjena u Performing Arts Training Center (St. Louis, Illinois), a ostatak je u tri različite institucije: dio kao zbirka u Kongresnoj biblioteci, dio na Sveučilištu Južnoga Illinoisa, a dio u Javnoj knjižnici New Yorka. Rad prvenstveno preispituje mogu li ples i geste biti čitljivi kao svojevrsna vizualna literatura, dokument, te istražuje kodifikaciju i prijenos plesnih elemenata kao svojevrsna sredstva osiguranja kulturnoga i kulturalnoga kontinuiteta i izvan domicilnih zemalja, i u nekim drugim vremenima. Autorica također diskutira kako čitanje gesti može preuzeti funkciju čitanja dokumenta ili zapisa, što također predstavlja određenu dekolonijalnu arhivsku praksu, otvarajući arhive za kulturološke ekspresije drugačije vrste, koje bi temeljem tradicionalne arhivske prakse i postupaka ostale nevidljive. I ovaj rad se zapravo uklapa u razna istraživanja (dobrim dijelom financirana kroz mnoštvo arhivskih stipendija) o nasljeđu imperijalizma i kolonijalizma u arhivskoj teoriji i praksi, odnosno na koje je sve načine ne-europska povijest i kultura marginalizirana, prepravljena i učinjena nevidljivom kroz – vjerojatno većinom u dobroj vjeri – nastojanja zapadne arhivske zajednice.

Radical empathy, the imaginary and affect in (post)colonial records: How to break out of international stalemates on displaced archives (“Radikalna empatija, privid i afekt u (post)kolonijalnim dokumentima: Kako se pomaknuti s međunarodnoga zastoja u stavu prema dislociranim arhivima”), članak autora Jamesa Lowryja – predlaže nov pristup rješavanju problematike postkolonijalnih dislociranih arhiva. Navodi kako se tomu problemu do sada pristupalo mahom s pravnih pozicija, što je rezultiralo s nekoliko tipskih rješenja, kojima ni jedna od zainteresiranih strana nije bila posve zadovoljna. Autor problematici pristupa iz perspektive novih teorija u arhivskoj zajednici: onih kojih su glavne predstavnice Michelle Caswell, Anne Gilliland i Marika Cifor, a koje se javljaju otprilike od

2014. nadalje. Lowry u radu inzistira na preciznom tumačenju naziva *dislocirani arhivi*, navodeći da nije riječ samo o premještenim arhivima, nego – od nekoga autoriteta (državnoga, političkoga, pa i onoga arhivskih institucija) – zahtijevanom premještanju uz svojatanje prava na arhivske zapise koji svjedoče o nekom prostoru i vremenu. Svoj pristup autor slikovito obrazlaže primjerom arhivskih zapisa koji su iz Kenije, nakon njezina osamostaljenja, preseljeni u Veliku Britaniju. Zapisi se danas čuvaju u britanskom Nacionalnom arhivu (NA) unutar serije FCO 141 (Foreign and Commonwealth Office, FCO), jer su svi britanski kolonijalni zapisi u NA došli iz toga ureda, no tek nakon sudske tužbe dvojice Kenijaca koji su britansku vladu tužili za zlostavljanje koje su doživjeli 1950-ih godina zbog sudjelovanja u kenijskom pokretu za neovisnost. Kenijska vlada (kao i vlade nekih drugih bivših britanskih kolonija) zatražila je repatrijaciju zapisa, ili barem njihove kopije, no britanska vlada zauzela je stav da je riječ o britanskim javnim zapisima, te do njihova povrata u Keniju nije došlo. Građivo je (uglavnom – osim onoga koje je zadržao FCO) dostupno samo onima koji mogu doći u London u NA, jer nije digitalizirano. Dapače, NA je proklamirao stav da nije riječ o zapisima koji bi bili prioritetni za digitalizaciju, nego nude uslugu digitaliziranja na zahtjev, naravno uz plaćanje znatnih troškova. Svojevremeno je Udruga arhivista i spisovoditelja Commonwealtha nudila financiranje projekta cjelovite digitalizacije te serije, no uvjeti NA na takvu ponudu bili su dosta poražavajući. Procijenjena vrijednost projekta bila je oko 6 milijuna funti, ali je NA uvjetovao zadržavanje autorskih prava na zapisima te inzistirao na korištenju digitalnih kopija opet samo *in situ*, u čitaonicama NA u Londonu. Sve to projekt je učinilo neisplativim te do njega nije došlo. U smislu repatrijacije, kenijskoj su vladi ostale samo dvije mogućnosti: međunarodna pravna parnica ili diplomatsko lobiranje. Autor se nadalje bavi nazivom afektivnost zapisa, kao još jednim terminom koji je u arhivsku teoriju (dijelom i praksu) uvela Cifor. Slijedeći njezine postavke, problematizira i vrednovanje, posljedično i uništavanje kolonijalnih zapisa, koje se oslanjalo na upute krajnje subjektivnih kriterija: neovisnim vlastima novih država nikako ne predavati (ostaviti) dokumente koji bi mogli dovesti u nepriliku vladu Njezinoga Veličanstva (engleske kraljice, op. a.), dovesti u nepriliku pripadnike policije, vojnih snaga i javnih službenika, kompromitirati obavještajnu službu, ili bi moguće mogli biti neetično iskorišteni od strane novih neovisnih vlada. Temeljem priča o mnoštvu dokumenata koji su ili spaljeni ili pobacani u rijeke i jezera, jasno je da su sačuvani zapisi samo ostatci ostataka zapisa kolonijalnoga razdoblja. Nakon takvoga vrednovanja, u zapisima je vjerojatno sačuvano vrlo malo od afektivnih dokumenata, odnosno onih koji su govorili o pojedincu kao predstavniku nekoga dijela zajednice, te u tom smislu davali kontekstualnu sliku svih involviranih strana u nekom događaju. Ali i oni koji su moguće sačuvani, izuzetno veću važnost imali bi na prostoru gdje su nastali, nego u Britaniji, gdje su odnijeti.

Pozvani članak, koji nosi naslov *Epilogue: On August's porch; a meditation on decolonizing the archives* ("Epilog: Na Augustinom trijemu; meditacija o deko-

lonizaciji arhiva”) potpisuje Jeannette A. Bastian, profesorica sa Sveučilišta Simmons u Bostonu, koja je zaključno ponudila svoju vrlo osobnu priču vezanu uz kolonizatorske, odnosno kolonizacijske arhive, odnosno njihovu dekolonizaciju, jer je privatno životno vezana uz obitelj i rodbinu svojega supruga, koji potječe s Djevičanskih otoka. Opisala je situaciju u kojoj je na obiteljskome druženju, ne prvi put, povedena diskusija o tom zbog čega razni članovi te iste obitelji, napose oni koji žive na drugim susjednim otocima, ili oni iz različitih generacija, na drugačiji način pišu i izgovaraju svoje obiteljsko prezime. Konačan je zaključak bio kako bi se prava informacija mogla naći u “tim starim danskim zapisima u Arhivu”. Naime, navodno su dotadašnji kolonizatori Danci, prodavši Djevičanske otoke 1917. Amerikancima, odlazeći ponijeli i zapise koje su na tom području stvarali. Komentatorica, međutim, dvoji o tom da su zapisi završili u Danskoj. Navodi kako je problem u tom da oni nisu dostupni – neovisno nalaze li se u Danskoj, Americi ili čak možda još uvijek na Djevičanskim otocima – pa je to jednako kao da ih nema. (Pri tom se u članku ne navodi razlog nedostupnosti – leži li on u tom da su spisi još uvijek formalno klasificirani, postoje li određeni razlozi zbog zaštite osobnih podataka ili neke druge normativne zapreke, ili su razlozi “arhivske” naravi: nesređenost i nepopisanost). U tom smislu zaključuje kako je pitanje zapisa (ili njihova nedostatka) u konačnici vrlo osobna stvar, te da nad pripadnicima (nekad) koloniziranih zajednica uvijek visi sjena kolonizatora, bila ona slabašna i tek povremeno prisutna, ili čak benigno nostalgična, ili snažnije formalne naravi. S pisanim zapisima ili bez njih, zajednica će na kraju odabrati kako će se čega sjećati. Bastian na kraju zaključuje kako kolonijalizam nije (bio) monolitna pojava, stoga svako kolonizirano područje i svaka tada marginalizirana zajednica mora tražiti i naći svoj specifičan put povratka samosvijesti i samopoštovanja.

Silvija Babić

***Archival Science* 19, br. 3 i 4 (2019).**

Posebno izdanje časopisa *Archival Science* za 2019. godinu obuhvaća radove predstavljene na 8. međunarodnoj konferenciji *History of Records and Archives* (I-CHORA), održanoj na Sveučilištu Monash od 28. do 30. svibnja 2018. (Melbourne, Australija). Na njoj je razmatrana problematika različitosti između razdoblja nastanka, “kolanja” i trajnoga čuvanja arhivskoga gradiva te brzoga tempa tehnoloških, društvenih i drugih promjena, koje struci svakodnevno nameću pitanja vlastite relevantnosti i prilagodbe.

Iako je cijelo izdanje časopisa za 2019. godinu objavljeno u ustaljenom formatu od četiri broja, posebno izdanje koje pokriva I-CHORA konferenciju obuhvaća brojeve 3 i 4. Treći broj je tako tematski usmjeren na promišljanja o novom dobu u koje su arhivistika, arhivska praksa i spisovodstvo zagazili, čime se bave sveukupno četiri članka (osim uvodnoga uredničkoga teksta Fiorelle Foscari i Viviane Frings-Hessami).

Jessica M. Lapp razmatra tradicionalnu metaforičku (samo)reprezentaciju arhivske struke kao “sluškinje povijesti” u radu “*Handmaidens of history: Speculating on the feminization of archival work*”. Stereotip s kraja 19. stoljeća kako su arhivisti i struka neutralni čuvari povijesne memorije koji ponizno služe drugima (a pogotovo povjesničarima) u radu je razmotrena sa stajališta feminističke teorije. Autorica naposljetku tvrdi kako arhivisti u svojem radu danas itekako mogu biti aktivno pristrani, odnosno politični, što dodatno potenciraju suvremene tehnologije i prevladavajuće tendencije u demokratskim društvima.

Društveno-političke promjene tijekom dužih razdoblja mogu znatno utjecati na važnost određenih cjelina arhivskoga gradiva, koje tako u kratkom roku mogu doći u fokus javne pozornosti. Cate O’Neill to prikazuje na primjeru arhivskoga gradiva australske vlade nastaloga nakon konstituiranja nacionalnoga programa dječje skrbi 1941. godine u članku *The shifting significance of child endowment records at the National Archives of Australia*. To gradivo neprestano dobiva na važnosti zbog rastućega broja odraslih australskih građana koji su izišli iz sustava dječje skrbi, a sve češće traže uvid u gradivo radi ostvarivanja svojih prava.

Problem instrumentalizacije arhivskoga gradiva nije nov niti je ograničen na jedan društveno-politički sustav i njegove sljednike. Ipak, slučaj Kambodže za strahovlade Crvenih Kmera u drugoj polovici 1970-ih je karakterističan. Koristeći metode modela *Records Continuum*, Viviane Frings-Hessami u radu *Khmer Rouge Archives: appropriation, reconstruction, neo-colonial exploitation and their implications for the reuse of the records* analizira kako je pro-vijetnamska komunistička vlast manipulirala arhivskim gradivom nakon sloma režima Crvenih Kmera, ali da se je isto događalo u recentnijim vremenima kad je gradivo prešlo u skrbništvo nevladinih organizacija pod pokroviteljstvom SAD-a. Iako su u pitanju dijametralno suprotne pobude, ni jedni ni drugi nisu obraćali pažnju na

arhivistička načela poput prvobitnoga reda i provenijencije, niti su vodili računa o sigurnosti osobnih podataka.

Sue McKemish, Tom Chandler i Shannon Faulkhead u zajedničkom članku *Imagine: A living archive of people and place "somewhere beyond custody"* predstavljaju koncept "živućega arhiva", prema kojem lokalne zajednice vode glavnu riječ u uspostavljanju i organiziranju "vlastitoga" arhiva, a ne državne arhivske institucije. Konkretno, autori razmatraju primjenu te ideje u kontekstu aktualnoga australskoga programa *Monash Country Lines Archive*, koji je temeljen na predavanju gradiva iz ruku arhivskih institucija u skrbništvo stvaratelja – u tom slučaju domorodačkih zajednica. Time se, prema autorima, na neki način konstituira čin dekolonizacije (arhivskih zapisa) te dugoročnoga zacjeljivanja društvenih odnosa.

Broj 4 sadrži ostatak radova s I-CHORA konferencije, također njih četiri.

Jessa A. Johnston, David A. Wallace i Ricardo Punzalan istražuju aktualno pitanje vjerodostojnosti poruka e-pošte kao arhivskih zapisa u kontekstu vođenja odgovorne politike u Sjedinjenim Državama, odnosno u kojoj mjeri arhivisti mogu aktivno utjecati na odgovornost institucija i političara kroz stručna pravila i norme koje definiraju (*Messages sent, and received?: Changing perspectives and policies on US federal email as record and the limits of archival accountability*). Iako je o toj problematici u SAD-u raspravljano nadugačko unutar struke (i van nje) još od vremena administracije Ronalda Reagana (1981.-1989.), afera e-pošte koja je obilježila predsjedničke izbore 2016. opet je snažno postavila ta pitanja.

Problem političke korektnosti jezika prisutnoga u arhivskom gradivu razmatra Kirsten Wright u članku *Archival interventions and the language we use*. Polazeći od premise kako jezik nije neutralan medij u prijenosu ideja i koncepata, nego da zapravo aktivno utječe na naše stavove i poglede na svijet, iznosi da arhivisti svojom nepristranošću itekako reproduciraju stavove nekadašnjih struktura moći. Međutim, autorica ističe da kod bilo kojega pokušaja revidiranja jezika iz gradiva može doći do nenamjernoga prikrivanja informacija. Language Policy razvijen od strane australskoga mrežnoga portala *Find & Connect* predstavljen je kao praktičan i uporabljiv primjer ravnoteže koju je razvila i ponudila struka.

James Lowry u članku *"Displaced archives": Proposing a research agenda* iznosi povijesni pregled fenomena raseljenoga arhivskoga gradiva, bilo da je riječ o gradivu dijaspora, raspadnutih država ili gradivu kolonijalnih vlasti nastalom u prošlosti. Autor se nakon toga usredotočuje na problematiku gradiva raseljenoga u procesu dekolonizacije, ukratko izlažući potencijalne istraživačke pristupe u naporima da ga se vrati stvarateljima. Po njemu je to itekako potrebno, jer je riječ o problematici koju je struka do sada uglavnom zaobilazila.

Posljednji članak *Towards protocols for describing racially offensive language in UK public archives* nastavlja u sličnom tonu. Alicia Chilcott ukratko razmatra

trenutačne pristupe opisu arhivskoga gradiva koje sadrži zapise o domorodačkim odnosno koloniziranim populacijama u SAD-u, Australiji i Ujedinjenom Kraljevstvu, kao i tretman rasističkoga jezika prisutnoga u istom kad korisnici zatraže uvid (pogotovo ako su podrijetlom upravo iz tih populacija). Uz komparaciju prednosti i nedostataka korištenih pristupa, autorica nudi i kratke statističke analize metoda korištenih sukladno željama korisnika.

Vedran Muic

Archivar: Zeitschrift für Archivwesen 72, br. 1 (2019).

Prema tvrdnjama djelatnika javnih arhivskih (i ostalih kulturnih) ustanova, objavljenih tijekom posljednjih godina u stručnim časopisima i na internet-skim portalima, proračuni koji se izdvajaju za poslovanje i djelovanje navedenih ustanova postaju sve manje izdašni, te stoga njihovi zaposlenici pokušavaju u što veći broj planiranih i odobrenih projekata uključiti i što veći broj zainteresiranih građana, odnosno volontera (kojima se, naravno, radi održavanja što više profesionalne razine, tijekom njihova osposobljavanja i rada osigurava pomoć stručno obrazovanih zaposlenika arhiva). Primjeri osposobljavanja volontera za rad u arhivskim ustanovama opisani su u okviru sređivanja arhivskoga gradiva koje je na temelju statističkoga istraživanja u desetak arhiva u određenom vremenskom roku utvrđeno kao najčešće traženo od strane korisnika: riječ je o izvorima za genealoška istraživanja i arhivskom gradivu građanskih udruga i društava. Na tu su temu članci: *Bürgerschaftliches Engagement im Archiv – zwei Seiten einer Medaille* (Ulrich S. Soénius), *Freiwilliges Engagement in Archiven: Ergebnisse einer Transferarbeit* (Sabine Eibl), *Ohne sie geht gar nichts – wenn ehrenamtliche reguläre Mitarbeiter ersetzen müssen: Praxisbericht aus einem kleinen Stadtarchiv* (Marlis Lippik), *Zwischen Ehrenamt, Lobbyarbeit und Sponsoring: Zum bürgerschaftlichen Engagement der Fördervereine in Kommunalarchiven* (Ulricha Nieß), *Bürgerschaftliches Engagement zwischen Gemeinwohl und Geselligkeit: Zur Überlieferung von Archivgut aus Vereinen und Gesellschaften im Stadtarchiv Leipzig* (Birgit Horn-Kolditz).

Dodatno je u uvodnom članku (autor Ulrich S. Soénius) spomenut i slučaj nizozemskoga arhiva, u kojem je, kako bi se olakšalo istraživanje i pretraživanje arhivskoga gradiva, skupina volontera nakon dugogodišnjeg rada izradila bazu podataka koja je obuhvatila sve genealoške izvore dostupne u navedenom arhivu, ali isto tako i imenska kazala za nizove pojedinih serija u okviru određenih arhivskih fondova i zbirki koji ipak nisu svi bili povezani s genealogijom.

Autori navode da danas osobito gradski arhivi u Njemačkoj, koji, s obzirom na količinu arhivskoga gradiva koju pohranjuju i broj osoblja koji zapošlja-